

KÜRESELLEŞME, EKONOMİK BÜYÜME VE SOSYAL YARDIMLAR ARASINDAKİ İLİŞKİ: PANEL VERİ ANALİZİ

Aynur YILDIRIM¹

Buket CANÇEKENOĞLU²

Özet

Küreselleşmeye bağlı olarak artan uluslararası ticaret hacmi, bazı ülkelerde refah artışlarına yol açarak olumlu etkiler ortaya çıkartırken, bazıları için yoksulluk gibi önemli bir soruna neden olmaktadır. Yoksullukla karşı karşıya kalan ülkelerde yoksulluğun azaltılması amacıyla sosyal koruma harcamalarından yararlanılmaktadır. Özellikle ekonomik kriz, savaş, doğal afet ve salgın hastalık dönemlerinde artan yoksulluğun azaltılmasında sosyal koruma harcamaları önem kazanmaktadır. Sosyal koruma harcamaları, büyüme ile doğrudan ilişki içerisindedir. Çalışmanın amacı, küreselleşme sürecinin yoksulluk boyutuna odaklanarak, yoksullukla mücadelede uygulanan sosyal yardımlar ve ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi incelemektir. Çalışmada, 2008-2019 dönemini kapsayacak şekilde, 45 ülke için, kişi başına düşen GSYİH ve sosyal koruma harcamaları değişkenlerinin yardımıyla Panel Veri Analiz yöntemi uygulanmıştır. Gelişmiş ülkeleri, gelişmekte olan ülkeleri ve analize dahil edilen ülkelerin tamamını kapsayan üç farklı model kullanılmıştır. Model sonuçlarının üçü de, ülkelerin kişi başına düşen GSYİH düzeyi arttıkça sosyal koruma harcamalarının da arttığını ortaya koymuştur. Ancak, gelir düzeyi yükseldikçe gelişmekte olan ülkelerin gelişmiş ülkelere nispeten daha fazla sosyal yardım harcaması yapmak durumunda kaldıkları görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Küreselleşme, Yoksulluk, Ekonomik Büyüme, Sosyal Koruma Harcamaları

Jel Kodu: F43, H53, H55,I132,I138

---

¹ Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Fethiye İşletme Fakültesi, Ekonomi ve Finans Bölümü, Doktor Öğr. Üyesi, aynury@mu.edu.tr, Orcid: 0000-0003-4292-6875

² Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, buketcancekenoglu@posta.mu.edu.tr, Orcid: 0009-0005-1046-345X

THE RELATIONSHIP BETWEEN GLOBALIZATION, ECONOMIC GROWTH AND SOCIAL ASSISTANCE: PANEL DATA ANALYSIS

Aynur YILDIRIM³

Buket CANÇEKENOĞLU⁴

Abstract

While increasing international trade volume due to globalization has positive effects by causing welfare increases in some countries, it causes an important problem such as poverty for some. In countries facing poverty, social protection expenditures are used to reduce poverty. Social protection expenditures gain importance in reducing the increasing poverty, especially during periods of economic crisis, war, natural disasters and epidemics. Social protection expenditures are directly related to growth. The aim of the study is to examine the relationship between social assistance applied in the fight against poverty and economic growth by focusing on the poverty dimension of the globalization process. In the study, Panel Data Analysis method was applied with the help of GDP per capita and social protection expenditures variables for 45 countries covering the 2008-2019 period. Three different models were used, covering developed countries, developing countries, and all countries included in the analysis. All three model results revealed that as the per capita GDP of countries increases, their social protection expenditures also increase. However, it has been observed that as the income level rises, developing countries have to spend more on social assistance than developed countries.

Keywords: Globalization, Poverty, Economic Growth, Social Protection Expenditures

JEL Codes: F43, H53, H55, I132, I138

---

³ Muğla Sıtkı Koçman University, Faculty of Fethiye Business Administration, Doctoral Lecturer, aynury@mu.edu.tr, Orcid: 0000-0003-4292-6875

⁴ Ministry of Family and Social Services, buketcancekenoglu@posta.mu.edu.tr, Orcid: 0009-0005-1046-345X

GİRİŞ

Küreselleşme sürecinde mal ve hizmet akımlarının artmasıyla uluslararası ticaret hacmi genişlemiştir. Küreselleşme ekonomi ve siyaset gibi alanların yanı sıra sosyo-kültürel ve hukuksal alanlarda da ülkeler arasındaki sınırların kaybolmaya başlamasına ve karşılıklı bağımlılığın artmasına neden olmuştur (Bozkurt, 2000: 17-29; Demiral vd., 2007: 2-3; Giddens, 2002: 12).

1929 yılı buhranı ve sonrasında yaşanan dünya savaşı, ülkelerin ekonomilerinde çöküntü yaratmış ve ekonomik istikrarın tekrar oluşturulabilmesi için 1944 yılında Bretton Woods anlaşması imzalanmıştır. Bretton Woods anlaşması, iktisat teorisinin “uluslararası ticaret dünya refahının artmasını sağlar” görüşüne uygulama alanı sağlamıştır. Uluslararası ticareti serbestleştirmek amacıyla Bretton Woods anlaşmasına dayalı olarak Uluslararası Para Fonu (IMF) ve WB'nın kurulmasına karar verilmiştir. Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşması (GATT)'nın 1947 yılında imzalanmasıyla da, gümrük tarifeleri ve kotalar kaldırılarak uluslararası ticaretin serbestleştirilmesi sürecine katkıda bulunulmuştur. 1995 yılında GATT'ın Uruguay Görüşmeleri sırasında Dünya Ticaret Örgütü (WTO)'nün kurulmasına karar verilmiş ve GATT, WTO'nün kapsamına alınmıştır.

Küreselleşmenin dünya refahını artış yönünde etkilediğini savunanların yanı sıra, küreselleşmeden olumsuz etkilenen dezavantajlı grupların da olduğu kabul edilmektedir. Bu gruplar açısından küreselleşmenin yoksulluk gibi önemli bir sorun ortaya çıkardığı savunulmaktadır (Rodriguez ve Rodrik, 2000: 270-271). Buna göre, ekonomi politikalarının belirlenmesinde ve uygulanmasında uluslararası örgütler ve sivil toplum kuruluşlarının rolünün küreselleşmeye bağlı olarak artması, devletlerin gücünde azalmaya neden olmuştur. WTO, WB ve IMF gibi kuruluşların öne sürdüğü ekonomi politikalarının aynı amaca hizmet ettiği kabul edilmekte ve genel olarak gelişmiş ülkelerin yararına oldukları savunulmaktadır (Şenses, 2004: 5-10; Altınay ve Akıncı, 2019: 13). Buna bağlı olarak, önerilen bu ekonomi politikalarının gelişmekte olan ülkelerin refah düzeylerini olumsuz etkileyerek, yoksulluk ürettikleri belirtilmektedir (Yıldırım, 2020: 31-36). Emek faktörüne kıt olarak sahip olan gelişmiş ülkelerde, emekten tasarruf eden teknolojik yeniliklere önem verilmesi, bu ülkelerin niteliksiz işgücü talebini düşürmüştür. Bu durum, işsizlik oranlarını arttırarak, yoksulluğun tetiklenmesine yol açmıştır (Marshall, 1999: 825). Bu nedenle, ülkelerin küreselleşme sürecinden yararlanma düzeylerinin birbiri ile aynı olmadığı sonucuna varılmaktadır.

Küreselleşme sonucunda, az gelişmiş ülkelerin aleyhine işleyen gelir dengesizliğini azaltmak ve yoksullukla mücadele edebilmek için çeşitli politikalara başvurulmaktadır. IMF, yoksulluğun azaltılması amacıyla politika üretme konusunda önemli bir rol üstlenmiş olsa da, neo-liberal politikaların izlenmesi yönünde az gelişmiş ülkelere dayatmalarda bulunması, rekabetin eşit şartlarda gerçekleşmemesine neden olmaktadır (Krugman, 2003: 123). Bu nedenle, yoksullukla mücadelenin uluslararası düzeydeki en önemli kurumsal yürütücüsü WB olarak görülmektedir. Ulusal düzeyde ise, sosyal politikalar üretmek, uygulamak ve izlemek amacıyla kurulan Bakanlık'lar, yoksulluğu azaltmak görevini üstlenmiştir.

WB'nın kuruluş amacı, yoksulluğu en aza indirmek hatta ortadan kaldırmak olarak belirtilse de, ürettiği politikaların yoksulluğu azaltma konusundaki başarısıyla ilgili farklı görüşler bulunmaktadır (Uzun, 2003: 161-162). WB yoksulluğun azalmasına katkı sağlayacak ekonomik büyüme stratejisinin emek yoğun sanayiye ve tarımsal kalkınmayı içermesi gerektiğini savunmaktadır. WB'nın neo-liberal politikaları arasında tarım ürünlerine uygulanan fiyat sınırlamaları, ithalatın serbest bırakılması, sermaye yoğun sanayilere sübvansiyonların azaltılması, dövizde uygulanacak olan kur reformları bulunmaktadır (Srinivasan 2000: 269). 1980'li yıllardan bu yana WB tarafından izlenen yapısal denge politikalarının yoksulluk üzerine olumsuz etkileri olduğu görülmektedir. Bu nedenle WB, yoksullar üzerindeki olumsuz durumun kaldırılması için yoksullara yönelik sosyal hizmetlerin etkinliğinin artırılmasına yönelik taleplerde bulunmuştur. Az gelişmiş ülkelerde sosyal koruma harcamaları ile ekonomik büyümenin doğrudan ilişki içerisinde olduğu düşünülmektedir.

Çalışmanın amacı, küreselleşme sürecinin yoksulluk boyutuna odaklanarak, yoksullukla mücadelede uygulanan sosyal yardımlar ve ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi incelemektir. Bu amaçla ilk olarak sosyal yardım kavramı, ardından da yoksulluk ve sosyal yardımlar arasındaki ilişki açıklanmıştır. Ampirik analiz kısmında, 2008-2019 dönemine ait yıllık veriler kullanılarak, 45 ülke için, panel veri analiz yöntemi ile ekonomik büyümenin sosyal koruma harcamaları üzerindeki etkisi ölçülmeye çalışılmıştır. Bu amaçla kurulan üç farklı modelden birincisi, çalışmaya konu olan ülkelerin tamamını içerirken, ikinci modelde gelişmiş ülkeler, üçüncü modelde ise gelişmekte olan ülkeler açısından sosyal yardımlar ve ekonomik büyüme ilişkisi incelenmiştir.

Bu çalışma, küreselleşmenin yoksulluk boyutuna dikkat çekmesi ve yoksulluğun azaltılmasında sosyal politikaların önemine odaklanması açısından önemlidir. Çalışmada yapılan ampirik analiz, ülkelerin gelir düzeyi arttıkça sosyal koruma harcamalarının da arttığını ortaya koymuştur. Ancak, farklı gelir düzeyine sahip ülkeler açısından, gelişmekte olan ülkelerin gelişmiş ülkelere nispeten daha fazla sosyal yardım harcaması yapmak durumunda kaldıkları tespiti ile literatüre katkı sağlamıştır.

1. Kavram Olarak Sosyal Yardımlar

Sosyal politika kavramının ilk kullanımı Prof. Wilhelm Heinrich Reiehl tarafından gerçekleştirilmiş ve Sosyal Politikalar isimli derneğin Almanya'da kurulmasıyla da bilimsel bir temele oturmuştur (Güven, 2016). Sosyal politika kavramı, Sanayi Devrimi'nin ardından işçilerin yaşam standartlarını artırmak, çalışma koşullarını iyileştirmek için kabul edilen ilkeleri ifade etmektedir (Altan, 2007: 10). Sosyal politikalar başlangıçta işçiyi korumak üzere ortaya çıkmış olsa da, zamanla tek bir sınıfı esas almayı toplumun bütününe kapsayan politika süreci haline gelerek genişlemiştir (Bozkır, 2017: 3-5; Güven, 2016: 14-15; Talas, 1997: 53). Sosyal politika uygulamalarında amaç, bireylerin eşit haklara sahip olması ve devlet tarafından sunulan hizmetlerden eşit derecede yararlanmasıdır (Seyyar, 2002: 544-546).

Sosyal yardım kavramı, sanayileşme döneminin ardından farklı isimlerle kullanılmaya başlanmıştır. Sosyal yardım kavramının çıkış noktası komşular, akrabalar arasındaki yardımlaşma olarak görülmektedir. İlk dönemlerde Mısır, Yunan ve Roma gibi topluluklar tarafından sosyal yardım kavramının din unsuru olarak ortaya koyulduğu, İslam dininin ortaya çıktığı dönemlerde de bir tür ibadet olarak yerine getirildiği bilinmektedir (Taşçı, 2010: 37-65). Her ne kadar toplumdaki bireyler kültürel ya da dini inançları gereği birbirlerine yardım ederek, yoksunluk durumunu azaltmaya çalışmışlarsa da, bu durum zamanla yetersiz kalmaya başlamıştır. Dolayısıyla, yardımlar düzenli ve profesyonel bir şekilde bürünerek devlet tarafından sunulan zorunlu bir kamu hizmetine dönüşmüştür (DDK, 2009: 1-2).

Yoksulluğun azaltılmasında sosyal yardım ve sosyal hizmet şeklinde farklı uygulamalar bulunmaktadır (Yaşar ve Açıkgöz, 2011: 413). İhtiyaç sahibinin ihtiyacı hizmet olarak gideriliyorsa "sosyal hizmet"ten söz edilirken, bunun dışındaki yardımlar "sosyal yardım" olarak nitelendirilmektedir. Devletin gerekliliklerinden biri olan ve sosyal hizmetlerin bir alanı olarak nitelendirilen sosyal yardımlar, temel anlamda ihtiyaçlarını karşılamakta zorlanan bireylerin muhtaçlık durumlarına istinaden devlet tarafından karşılık

beklenmeden verilen aynı veya nakdi yardımların tümü olarak değerlendirilmektedir (Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü-ASAGM, 2010: 28).

2. Küreselleşmenin Yoksulluk Boyutu ve Sosyal Yardımlar Arasındaki İlişki

Yoksullukla mücadelede ilk akla gelen müdahale şekli sosyal yardımlardır (Önen, 2010:64). Yoksullukla mücadele alanında yapılan sosyal yardımlar, kamu kaynaklarının kullanılmasıyla gerçekleştirilirken, gönüllülük esası ile yapılan sosyal yardımlar da söz konusu olmaktadır (Metin, 2011: 184). Sosyal yardım ile kişinin yoksulluk durumunun ortadan kaldırılması amaçlanırken, bu amaca ulaşamadığı durumda en azından yoksulluk durumunun azaltılması amaçlanmaktadır. Devlet tarafından sunulan sosyal yardımlar ile sadece kişilerin değil bütün olarak toplumun fayda sağladığı varsayılmaktadır (ASAGM, 2010: 29).

Sosyal yardımların ihtiyaç sahiplerine sunulması sırasında, kişilerin muhtaçlık durumlarının kabul görmesi ilk kuraldır. Muhtaç olarak kabul edilen kişilerin kendilerine sunulan sosyal yardımlarla, zamanla kendi ihtiyaçlarını karşılayabilecek duruma gelmelerini sağlamak amaçlanmaktadır. Bunu sağlayabilmek için ekonomik yardımlara ilaveten rehabilitasyon, bakım ya da tedavi edici hizmetler de söz konusu olabilmektedir (Çengelci, 1993:9). Sosyal yardımların ihtiyaçlara zamanında cevap verebilmesi için sistematik bir mekanizmaya sahip olması gerekmektedir. Birbirinden farklı alanlarda sunulan sosyal yardımlar bulunmaktadır. Buna göre, eğitim ve sağlık alanında gerçekleştirilen yardımlar, barınma ihtiyacına yönelik konut yardımları, engelli ve yaşlı bireylere sunulan yardımlar, dul veya yetimlere yönelik yardımlar, aile yardımları ve özel amaç barındıran yardımlar örnek gösterilebilir (Karagöl ve İpek, 2019: 98-100).

2008'de ABD'de başlayan ve dünyaya yayılan ekonomik kriz, dünya ekonomisini çok büyük sorunlarla karşı karşıya bırakmıştır. Krize bağlı olarak üretimde azalmalar, istihdamda daralma ve işsizlik oranlarında artışlar görülmüştür. Sonuç olarak, işsizliğe bağlı olarak satın alma gücü azalan bireylerin çeşitli sosyal yardım alanlarında desteklenmesi zorunlu bir duruma dönüşmüştür. 2008 küresel krizi sonrasında artan yoksulluğu azaltmak amacıyla sosyal yardım kaynakları artırılmaya çalışılmıştır. Bu durum, sosyal yardımların önemini ve gerekliliğini gündeme getirmiştir (Kutlu ve Demirci, 2011; Uluslararası Çalışma Örgütü, 2012).

2008 küresel krizinin ardından uluslararası ticaret açısından ticaret savaşları ve kur savaşlarının yaşanmaya başlaması, bunun üzerine Covid-19 pandemisinin eklenmesiyle, korumacı politikalara eğilim ve sosyal koruma harcamalarında artışlar görülmüştür. Pandemi döneminde özellikle alt gelir grubundaki yoksul grubun desteklenmesi zorunluluğu ortaya çıkmıştır. Yüksek gelir grubuna dahil olmayan işgücünün uzaktan çalışma olanağının bulunmaması, işlerini kaybetmelerine neden olabilmektedir. Gelişmekte olan ülkelerde düşük ücretlerle çalışan insanların işsiz kalması ile sosyal koruma politikalarının yetersizliği daha belirgin hale gelmiş ve bu nedenle sosyal koruma harcamalarının GSYİH içindeki payının arttırılması büyük önem taşımaya başlamıştır.

Gelişmekte olan ülkelerde pandemi nedeniyle artan yoksulluk karşısında alınan önlemler arasında hasta çalışanlar ve aileleri için ve işini kaybedenler için gelir desteği, işten çıkarmayla ilgili düzenlemeler, çalışma sürelerine ilişkin düzenlemeler sağlık sisteminin finansmanı için ek kaynak gibi sosyal koruma harcamaları bulunmaktadır. Farklı refah seviyelerine sahip ülkelerin pandemi sürecinde uyguladıkları sosyal koruma politikaları incelendiğinde, ABD'nin daha çok ekonomik sistemin devamlılığına yönelik politikaları benimsediği görülmektedir. Fransa, Güney Avrupa ve Türkiye ise piyasaya yönelik desteklere ilaveten yaşlılar ve sağlık sisteminin finansmanını içeren sosyal koruma politikalarına başvurmuşlardır (Alsancak ve Balci, 2021: 116-117).

3. Sosyal Yardımlar ve Ekonomik Büyüme Konusunda Literatür

Sosyal yardımlar ve ekonomik büyüme ilişkisini inceleyen birçok akademik çalışma bulunmaktadır. Çalışkan ve Eğmir (2020), 2009-2018 yıllarını kapsayacak şekilde 29 ülke için yaptıkları çalışmanın sonucunda sosyal harcamalar ve insani gelişme değişkenleri arasında anlamlı ve pozitif yönlü ilişki bulmuşlardır. Seçkiner Bingöl (2021) ve Polat (2020), Türkiye ekonomisi üzerine yaptıkları çalışmalarda, 1980-2016 yılları arasındaki dönemi incelemiş ve sosyal harcamalarla kişi başına düşen gelir arasında tek yönlü nedensellik ilişkisinin olduğu sonucuna varmışlardır.

İlgün (2016) tarafından 17 farklı ülke için panel veri analizi yöntemi ile 1995-2012 yılları arasındaki sosyal harcamalar ve gelir dağılımındaki adaletsizlik arasındaki ilişki incelenmiştir. Çalışmanın sonucuna göre, sosyal harcamaların GSYİH içerisindeki payının artması, gelir dağılımındaki adaletsizliği azaltmaktadır. Aynı şekilde, Arısoy, Ünlükaplan ve Ergen (2010) tarafından yapılan çalışmada da sosyal harcamaların iktisadi büyümeyi olumlu etkilediği tespit edilmiştir. Polat (2020), 1986-2016 dönemi için Türkiye üzerine yaptığı

çalışmada sosyal harcamalar ve kişi başına düşen gelir değişkeni arasında tek yönlü nedensellik ilişkisi bulunmuştur. Türkiye üzerine yapılan farklı bir çalışmada, 1980-2016 yılları arasındaki veriler kullanılmış ve sosyal harcamalarla ekonomik büyüme ilişkisinin pozitif yönlü olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Öztürk, 2020).

Kalkavan ve Ersin (2020), 1980-2015 dönemi için OECD ülkeleri üzerine yaptığı araştırmasında, sosyal harcamaların ekonomik büyümeye pozitif katkı sağladığını ortaya koymuştur. 2006-2016 yılları için 21 düşük gelirli ülkede sosyal korumaya ilişkin politikaların incelendiği çalışmada ise, sosyal koruma harcamalarının ekonomik büyümeyi olumlu yönde etkilediği sonucuna ulaşılmıştır (Kum ve Öktem, 2018). Panel veri analiz yöntemi kullanılarak, 2005-2017 dönemini kapsayacak şekilde 38 ülke için yapılan araştırma, sosyal koruma harcamaları ve ülkelerin gelişmişlik düzeyi arasında olumlu bir ilişki olduğu bulgusunu elde etmiştir (Osabohien vd., 2020).

Athanasenas, Chapsa ve Michailidis (2015), 1990-2009 dönemi için AB üyesi 15 ülke üzerinden yürüttükleri çalışmada, panel veri analizi yöntemini kullanmış ve GSYİH değerindeki artışın sosyal koruma harcamalarındaki artış üzerinde önemli bir etkiye sahip olduğunu bulmuşlardır. Farklı bir çalışmada, 1990-2010 yılları için 24 gelişmekte olan ülkede sosyal koruma harcamaları ve ülkelerin gelişme düzeyleri arasındaki ilişki panel veri analiz yöntemi kullanılarak incelenmiştir. Çalışmanın sonucunda sosyal koruma harcamalarının ekonomik büyümeyi olumlu yönde etkilediği bulgusuna ulaşılmıştır (Murshed, Badiuzzaman ve Pulok, 2017).

Halaskova ve Bednar (2020), 2007-2015 yıllarını kapsayacak şekilde 27 AB üyesi ülke için panel veri analizi yöntemi ile sosyal koruma harcamalarının sosyo-ekonomik kalkınmaya etkilerini incelemiştir. Sonuç olarak, sosyal koruma harcama miktarının AB ülkelerinin sosyo-ekonomik kalkınmasına olumlu yansıdığını tespit etmişlerdir. Başoğlu (2021), 2004-2018 dönemi için Türkiye üzerine yaptığı çalışmada, düzey I bölgelerini kullanarak, Panel ARDL testi ile sosyal harcamalar ve sosyal harcama bileşenlerinden eğitim ve sağlık harcamalarının ekonomik büyüme üzerindeki etkisini incelemiştir. Buna göre, sosyal koruma harcamalarının büyüme üzerinde negatif etkilerde bulunduğu sonucuna ulaşılmıştır. Eğitim ve sağlık harcamalarının ekonomik büyüme ile ilişkisini araştıran farklı bir çalışma, 1998-2012 yıllarını kapsayacak şekilde 29 ülke için yapılmıştır. Araştırmada panel veri analiz yöntemi kullanılmış ve

eğitim ve sağlık harcamalarının büyümeyle olumlu etkilediği tespit edilmiştir (Kolçak ve Kalabak, 2017).

Ersin ve Baş (2019), Pedroni panel eşbütünleşme ve Dumitrescu-Hurlin panel nedensellik testlerini kullanarak, 1980-2016 yılları için 5 ülke üzerine yaptıkları çalışmada, sosyal harcamalar ve ekonomik büyüme ilişkisini araştırmıştır. Çalışmanın sonucunda, sosyal harcamaların ekonomik büyümeyle olumlu yönde etkilediğini bulmuşlardır. Yardımcıoğlu ve Yayla (2020), 2005-2017 dönemi için 7 ülke üzerinden yürüttükleri araştırmada panel veri analizi yöntemini kullanarak, sosyal koruma harcamalarının gelir dağılımı üzerinde istatistiki olarak anlamlı bir etkisinin olmadığını tespit etmişlerdir.

4. Veri Seti ve Yöntem

Sosyal yardımlar ve ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmada, söz konusu ilişki 45 ülke üzerinden araştırılmıştır. Araştırma, kişi başına düşen GSYİH ve sosyal koruma harcamaları değişkenlerinin kullanılmasıyla, 2008-2019 yılları arasındaki zaman dilimi için gerçekleştirilmiştir. İnceleme döneminin 2008 yılından itibaren başlıyor olması, 2008 küresel finans krizinden sonra yapısal kırılma yaşanması açısından ayrı bir önem taşımaktadır.

Tablo 1’de çalışmada kullanılan değişkenlere ait bilgiler özetlenmiştir. Analizlerde ülkelerin sosyal koruma harcamaları bağımlı değişken olarak kullanılmış ve sosyal koruma harcamalarına ait verilerin derlenmesinde Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD) istatistiklerinden yararlanılmıştır.

Tablo 1: Analizde Kullanılan Değişkenler

Değişken	Açıklama	Kaynak
Sosyal Koruma Harcamaları (Bağımlı Değişken)	Sosyal Koruma Harcamaları (% GDP)	OECD
Kişi Başına Düşen GSYİH (Bağımsız Değişken)	Sabit, 2015 ABD \$	WB

GSYİH değişkeni ülkelerin ekonomik büyümesini net olarak gözlemleyebilme imkanı verdiği için “sabit fiyatlarla kişi başına düşen Gayri Safi Yurt İçi Hasıla”, analizlerde bağımsız değişken olarak kullanılmıştır. Bağımsız değişkenle ilgili verilerin derlenmesinde, World Bank (WB) istatistiklerinden faydalanılmıştır.

Sosyal yardımlar ve ekonomik büyüme arasındaki ilişkinin incelenmesinde panel veri analiz yöntemi kullanılmıştır. Analizler yapılırken öncelikle verilerine eksiksiz olarak ulaşılabilen 45 ülkenin tamamı alınmış ve sosyal koruma harcamaları ile ekonomik büyüme arasındaki ilişki incelenmiştir. Daha sonra ülkelerin sahip oldukları ekonomik büyüme seviyesinin sosyal koruma harcamaları üzerindeki etkisini daha net belirleyebilmek için ülkeler, Tablo 2’de görüldüğü gibi, gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler şeklinde sınıflandırılmıştır.

Tablo 2: Analizde Kullanılan Ülkeler

45 ÜLKE			GÜ (30 ÜLKE)		GOÜ (15 ÜLKE)
Avusturya	Slovenya	Arjantin	İzlanda	Estonya	Dominik C.
Kore C.	ABD	İtalya	Norveç	Macaristan	Trinidad ve
Belçika	Estonya	Brezilya	İsviçre	Letonya	Tobago
Dominik C.	Avustralya	Lüksemburg	Avustralya	Litvanya	Kosta Rika
Danimarka	Kanada	Şili	İrlanda	Polonya	Kore C.
Trinidad ve	Macaristan	Portekiz	Avusturya	Slovakya	Guatemala
Tobago	Litvanya	Kolombiya	Belçika	Slovenya	Arjantin
Finlandiya	Slovakya	İspanya	Finlandiya	Kanada	Brezilya
Kosta Rika	İzlanda	Peru	Fransa	Japonya	Şili
Fransa	Norveç	İsveç	Yunanistan	Yeni Zeld.	Kolombiya
El Salvador	İsviçre	Uruguay	İtalya	ABD	Peru
Almanya	Letonya	Birleşik Krl.	Portekiz	Almanya	Meksika
Guatemala	Japonya	İsrail	İspanya	Çek C.	Uruguay
Yunanistan	Yeni Zeld.	Çek C.	Birleşik Krl.	Danimarka	İsrail
Meksika	Polonya	Türkiye	Lüksemburg	İsveç	Türkiye
İrlanda					El Salvador

Kaynak: https://www.un.org/development/desa/dpad/wp-content/uploads/sites/45/WESP2020_FullReport.pdf

Ülkelerin gelişmişlik seviyelerine göre sınıflandırılmalarında net bir tanımlama bulunmamaktadır. Kişi başına düşen milli gelir düzeyi, sanayi sektörünün gelişmişlik durumu ya da İnsani Gelişme Endeksi gibi çeşitli endeksler göz önünde bulundurularak söz konusu sınıflandırma yapılabilmektedir. Çalışmada, United Nations (UN) tarafından yapılan sınıflandırma dikkate alınmıştır. Buna göre, analizde kullanılan 45 ülke

arasından 30 ülke gelişmiş ülke grubunda yer alırken; geri kalan 15 ülke gelişmekte olan ülkeler grubuna dahil olmuştur.

Çalışmada kullanılan panel veri analizi yöntemi; bireyler, ülkeler, firmalar ve hane halkları gibi birimlere ait yatay kesit gözlemlerin, belli bir dönemde bir araya getirilmesi olarak tanımlanmaktadır (Baltağı, 2005: 1). Yatay kesit verilerinin ve zaman serisi verilerinin birleştirildiği panel veriler, N sayıda birim ve her bir birime karşılık gelen T sayıda gözlemden oluşmaktadır (Tatoğlu, 2013: 2-3). Panel veri analizi, zaman ve yatay kesit verilerini birleştirerek daha fazla veri ile çalışılmasına olanak vermektedir. Buna bağlı olarak, gözlem sayısının ve serbestlik derecesinin artması, ekonometrik tahminlerin etkinliğini ve güvenilirliğini de arttırmaktadır (Baltağı, 2005: 5-6). Panel veri analiz yönteminde değişkenlerin aldığı değerler, iki boyutlu olarak ele alındığı için, zaman serisi analizlerinde karşılaşılan “Çoklu Doğrusal Bağlantı” sorununa daha az neden olmaktadır (Baltağı, 2005: 5). Ayrıca, sadece yatay kesit veri ya da sadece zaman serisi verileri ile çözülemeyecek iktisadi sorunların analizine olanak sağlamanın yanı sıra zaman boyutuna da yer vermesi nedeniyle dinamik bir modelin kurulmasına imkân sağlamaktadır (Tatoğlu, 2013: 10).

Panel veri analizinin bazı dezavantajlarından da söz edilmektedir. Panel veri modelindeki hata terimi; zaman serisi modeline yönelik sapmayı, yatay kesit veri modeline özgü sapmayı ve panel veri modeline özgü sapmayı taşıdığı için çoğu zaman sağmalıdır. Ayrıca, panel verilerle çalışma yapılmasını sağlayacak verilerin bulunmasında zorluklar yaşanmaktadır. Özellikle anket çalışmalarında cevapsız bırakılan soruların olması nedeniyle verinin kısıtlanması da söz konusu olabilmektedir. Birim boyutunun fazla olmasına rağmen zaman boyutunun kısa olması durumunda, çözümleri zor ekonometrik problemler yaşanabilmektedir (Tatoğlu, 2013: 14).

4.1. Analiz ve Uygulama Sonuçları

4.1.1. Ekonomik Büyüme ve Sosyal Koruma Harcamaları Arasındaki İlişkinin Ölçülmesi

Ekonomik büyümenin sosyal koruma harcamaları üzerindeki etkisi incelenirken ilk olarak 45 ülkenin tamamını kapsayan bir model kurulmuştur. Panel veri analizi yönteminin kullanıldığı çalışmada Stata 14 paket programından yararlanılmıştır. Analizde kullanılan ülkelerin tamamını içeren modele ait test sonuçları Tablo 3’te toplu halde gösterilmiştir.

Genel bir panel veri modeli şu şekildedir (Tatoğlu, 2013: 80):

$$Y_{it} = \beta_{0it} + \beta_{1it}X_{1it} + \beta_{2it}x_{2it} + \dots + \beta_{kit}x_{kit} + u_{it} \quad i=1, \dots, N; t=1, \dots, T \quad (1)$$

		t- istatistiği	Olasılık	
PESARAN CADF BİRİM KÖK TESTİ	Kişi Başına Düşen GSYİH (0)	-1.444	0.955	
	Kişi Başına Düşen GSYİH (1)	-4.344	0.000*	
			t- istatistiği	Olasılık
	Sos.Kor. Harc. (0)	-1.603	0.765	
	Sos. Kor. Harc. (1)	-1.560	0.059*	
HAUSMAN TESTİ	Değişken	Kişi Başına Düşen GSYİH		
	Sabit Etkiler (b)	-.04734		
	Tesadüfi Etkiler (B)	-.0015126		
	Fark (b-B)	-.0458273		
	Standart Hata	.0053026		
	Test Sonucu	chi2(1)=(b-B)'[(V_b-V_B)^(-1)](b-B)= 74.69 Prob>chi2 = 0.0000		
LEVENE, BROWN VE FORSYTHET ESTLERİ	Hipotez	H ₀ : Birimlerin varyansları eşittir.		
	Test Sonucu	W0 = 1.34114623	df(44, 494) Pr > F = 0.07575882	
		W50 = 0.62962816	df(44, 494) Pr > F = 0.9703195	
		W10 = 0.65812360	df(44, 494) Pr > F = 0.95634261	
FRİEDMAN TESTİ	Hipotez	H ₀ = Birimler arası korelasyon yoktur.		
	Friedman R İst.	77.482		
	Test Sonucu	Pr = 0.0014*		
BALTAGİ- WU TESTİ	Hipotez	H ₀ : ρ=0		
	Test Sonucu	Durbin-Watson = 1.4103158 Baltagi-Wu LBI = 2.150088		

Burada, Y: bağımlı değişken, X: bağımsız değişkenler, β_0 sabit parametre, β eğim parametreleri ve u hata terimidir. i alt indisi birimleri, t alt indisi ise zamanı ifade etmektedir. Değişkenlerin, parametrelerin ve hata teriminin i ve t alt indisini taşıması, panel veri setine sahip olduklarını göstermektedir.

Tablo 3: Ekonomik Büyümenin Sosyal Koruma Harcamalarına Etkisini İnceleyen Model Testleri ve Sonuçları

* %5 anlamlılık düzeyinde durağandır.

Birey etkilerini görebilmek amacıyla sabit etki ve rassal etki modellerinden hangisinin seçileceği Hausman testi yardımıyla belirlenmektedir (Tatoğlu, 2013: 179). Tablo 3'ten de görüldüğü üzere, Hausman testi sonucunda ($0.0000 < 0.05$) sabit etkiler tahmincisinin geçerli olduğu tespit edilmiştir.

Bu kapsamda kişi başına düşen gelir ve sosyal koruma harcamaları arasındaki ilişkiyi inceleyen Sabit Etkiler Tahmin Yönteminin geçerli olduğu model şu şekilde kurulmuştur:

$$SOSYALKORUMAHARCAMALARI_{it} = \beta_{0it} + \beta_{1it} KİŞİBAŞINADÜŞENGSYİH_{it} + u_{it} \quad (2)$$

Panel veri modellerinin genel varsayımları arasında hata terimlerinin birimlere göre bağımsız olması yer almaktadır. Ancak, yatay kesit birimler boyunca hataların eşzamanlı korelasyona sahip olması ile sıklıkla karşılaşabilmektedir. Bu durum korelasyon matrisinin birim matris olmasını engellemektedir. Bu nedenle birimler arasında korelasyonun olup olmadığının test edilmesi gerekmektedir (Tatoğlu, 2013: 214-219). Bu amaçla Friedman testi kullanılmıştır. Friedman testinin sonucunda H_0 hipotezi reddedilmiş ve birimler arasında korelasyon olduğu sonucuna varılmıştır.

Birimler arası korelasyonun tespit edilmesi nedeniyle ikinci kuşak birim kök testlerinden Pesaran Panel Birim Kök Testine başvurulmuştur. Tablo 3' ten de gözlemlenebileceği üzere, Pesaran Panel Birim Kök Testinin sonucu, tüm ülkeleri kapsayan modelde bağımlı değişken olan sosyal koruma harcamaları ile kişi başına düşen GSYİH değişkenlerinin birinci farklardan durağan olduğunu göstermektedir. Durağan verilerle model yeniden kurulmuş ve analiz tekrar yapılmıştır. Hausman testinin sonucu, tüm ülkeleri kapsayan modelde ($0.6555 > 0.05$) tesadüfi etkiler tahmincisinin tutarlı olduğunu göstermiştir.

Çoklu regresyon analizinde hata teriminin birbirini izleyen değerleri arasındaki ilişki, otokorelasyon olarak ifade edilmektedir. Otokorelasyonun varlığı, genel doğrusal regresyon modelinin varsayımlarında sapma olduğu anlamına gelmektedir. Modelde otokorelasyonun varlığını sınamak amacıyla Bhargava Franzini ve Narendranathan'ın Durbin-Watson testi kullanılmıştır. Test sonucunda elde edilen değerlerin 2'den uzak değerler olması, otokorelasyon olduğu anlamındadır (Tatoğlu, 2013: 214). Çalışmada incelenen tüm ülkeleri kapsayan model için yapılan test sonuçları (Durbin-Watson= 1.4103158, Baltagi-Wu LBI= 2.150088) şeklindedir. Bu sonuçlar otokorelasyon probleminin olduğu anlamına gelmektedir.

Yatay kesit verilerinin kullanılmasıyla yapılan analizlerde değişen varyans sorunu karşılaşılan bir durumdur (Tatoğlu, 2013: 208-210). Değişen varyansın varlığı Levene, Brown ve Forsythe'nin testleri kullanılarak sınanmıştır. Levene, Brown ve Forsythe'nin test istatistikleri, (W0, W50, W10) (44, 494) serbestlik dereceli Snedecor F tablosu ile karşılaştırıldığında, "birimlerin varyansları eşittir" şeklinde kurulan H_0 hipotezi kabul edilmektedir. Dolayısıyla, modelde değişen varyans olmadığı anlaşılmaktadır.

Çalışmada incelenen tüm ülkeleri kapsayan ilk model için yapılan testlerin sonucuna göre, otokorelasyon ve birimler arasında korelasyon bulunmaktadır. Bu nedenle bu sorunlara karşı dirençli Driscoll-Kraay standart hatalarla havuzlanmış en küçük kareler regresyonu⁵ kullanılmıştır (Tatoğlu, 2013: 267). Ulaşılan tahmin sonuçlarına Tablo 6'da yer verilmiştir. Çalışmada kullanılan 45 ülke için yapılan analiz sonuçları, bu ülkelerde kişi başına düşen GSYİH %1 arttığında, sosyal koruma harcamalarının %0.3489 arttığını ortaya koymuştur (Bkz. Tablo 3.6). Ayrıca, gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler için elde edilen tahmin sonuçları da Tablo 6'da gösterilerek, her üç modele ait tahmin sonuçları toplu olarak ilerleyen kısımda yorumlanmıştır.

4.1.2. Gelişmiş Ülkelerde Ekonomik Büyüme ve Sosyal Koruma Harcamaları Arasındaki İlişkinin Ölçülmesi

Ekonomik büyüme ve sosyal koruma harcamaları arasındaki ilişkinin incelenmesi amacıyla kurulan ikinci model, 30 adet gelişmiş ülkeyi kapsamaktadır (Bkz. Tablo. 2). Gelişmiş ülkelerde ekonomik büyümenin sosyal koruma harcamalarına etkisini ölçmek için kurulan model için yapılan test sonuçları toplu halde Tablo 4'te gösterilmiştir.

Hausman testinin sonucu, gelişmiş ülkeler ($0.0209 < 0.05$) için kurulan modelde sabit etkiler tahmincisinin tutarlı olduğunu göstermektedir. Bu kapsamda kişi başına düşen gelir ve sosyal koruma harcamaları arasındaki ilişkiyi inceleyen Sabit Etkiler Tahmin Yönteminin geçerli olduğu model şu şekilde kurulmuştur:

---

⁵ Bu tahminci, büyük T ve N durumunda bile değişen varyansın varlığında tutarlı, uzamsal ve dönemsel korelasyonun genel formlarında dirençli standart hatalar üretmektedir. Değişen varyans, otokorelasyon ve birimler arası korelasyonun varlığında parametreler havuzlanmış en küçük kareler yöntemi ile tutarlı tahmin edilebilir. Driscoll ve Kray, N sonsuza gittiği durumda bile tutarlılığın sağlandığını göstermiştir.

$$SOSYALKORUMAHARCAMALARI_{it} = \beta_{0it} + \beta_{1it} KİŞİBAŞINADÜŞENGSYİH_{1it} + u_{it} \quad (3)$$

Birimler arası korelasyonun olup olmadığını tespit etmek için Friedman testinden yararlanılmıştır. Friedman testinin sonuçları birimler arasında korelasyon olduğunu ortaya koymuştur. Buna bağlı olarak, ikinci kuşak birim kök testlerinden Pesaran Panel Birim Kök Testi kullanılmıştır. Yapılan testin sonucuna göre, sosyal koruma harcamaları değişkeni ikinci farklardan durağan iken kişi başına düşen GSYİH değişkeni birinci farklardan durağan çıkmıştır.

Tablo 4: Gelişmiş Ülkelerde Ekonomik Büyümenin Sosyal Koruma Harcamalarına Etkisini İnceleyen Model Testleri ve Sonuçları

		t- istatistiği	Olasılık
PESARAN CADF BİRİM KÖK TESTİ	Kişi Başına Düşen GSYİH (0)	-0.773	1.000
	Kişi Başına Düşen GSYİH (1)	-3.640	0.000*
		t- istatistiği	Olasılık
	Sos. Kor. Harc. (0)	-1.913	0.169
	Sos. Kor. Harc. (1)	-1.395	0.082
	Sos. Kor. Harc. (2)	-5.911	0.000*
HAUSMAN TESTİ	Değişken	Kişi Başına Düşen GSYİH	
	Sabit Etkiler (b)	-.0798923	
	Tesadüfi Etkiler (B)	-.0652265	
	Fark (b-B)	-.0146659	
	Standart Hata	.0063483	
	Test Sonucu	chi2(1) = (b-B)'[(V_b-V_B)^(-1)](b-B) = 5.34 Prob>chi2 = 0.0209	
LEVENE, BROWN VE FORSYTHE TESTLERİ	Hipotez	H ₀ : Birimlerin varyansları eşittir.	
	Test Sonucu	W0 = 0.87549588	df(29, 329) Pr > F = 0.65485176
		W50 = 0.52121315	df(29, 329) Pr > F = 0.98184188
		W10 = 0.52950938	df(29, 329) Pr > F = 0.97958356
FRIEDMAN TESTİ	Hipotez	H ₀ = Birimler arası korelasyon yoktur.	
	Friedman İstatistiği	R	53.826
	Test Sonucu	Pr = 0.0034*	
	Hipotez	H ₀ : ρ=0	

BALTAGİ-WU TESTİ	Test Sonucu	Durbin-Watson = 2.7268014 Baltagi-Wu LBI = 3.073411
-----------------------------	--------------------	--

---

* %5 anlamlılık düzeyinde durağandır.

Durağan verilerin kullanılmasıyla model yeniden kurulmuş ve analiz tekrar yapılmıştır. Buna göre, Hausman testi tekrarlanmış ($0.8855 > 0.05$) ve tesadüfi etkiler tahmincisinin geçerli olduğuna karar verilmiştir. Otokorelasyonun varlığı Bhargava Franzini ve Narendranathan'ın Durbin-Watson testi kullanılarak sınanmıştır. Gelişmiş ülkeleri kapsayan model için yapılan test sonuçları (Durbin-Watson=2.7268014, Baltagi-Wu LBI = 3.073411) şeklindedir. Elde edilen değerler 2'den uzak değerler olduğu için otokorelasyon probleminin varlığından söz edilebilmektedir (Tatoğlu, 2013: 214).

Birimlere göre değişen varyansı sınamak için Levene, Brown ve Forsythe'nin testleri kullanılmıştır. Gelişmiş ülkeler için kurulan model (W0, W50, W10) (29, 329) serbestlik dereceli Snedecor F tablosu ile karşılaştırıldığında, "birimlerin varyansları eşittir" şeklinde kurulan H_0 hipotezi kabul edilmektedir. Bu durumda kurulan modelde değişen varyans olmadığı sonucuna varılmaktadır.

Gelişmiş ülkelerdeki ekonomik büyümenin sosyal koruma harcamalarına etkisini ölçmek amacıyla kurulan model için yapılan testlerin sonucu, otokorelasyon ve birimler arasında korelasyonun varlığını ortaya koymuştur. Bu gerekçe ile söz konusu sorunlara karşı dirençli Driscoll-Kraay standart hatalarla havuzlanmış en küçük kareler regresyonu kullanılmıştır (Tatoğlu, 2013: 267). Gelişmiş ülkeleri kapsayan analiz sonuçları, kişi başına düşen GSYİH düzeyi %1 arttığına gelişmiş ülkelerde sosyal koruma harcamalarının %0.0542 oranında arttığını ortaya koymuştur (Bkz. Tablo 6).

4.1.3. Gelişmekte Olan Ülkelerde Ekonomik Büyüme ve Sosyal Koruma Harcamaları Arasındaki İlişkinin Ölçülmesi

Ekonomik büyüme ve sosyal koruma harcamaları arasındaki ilişkinin incelenmesi amacıyla kurulan son model, 15 adet gelişmekte olan ülkeyi kapsamaktadır (Bkz. Tablo 23). Gelişmekte olan ülkelerde ekonomik büyümenin sosyal koruma harcamalarına etkisini ölçmek için kurulan model için yapılan test sonuçlarına Tablo 5'te yer verilmiştir.

Tablo 5'e göre, Hausman testi sonucuna göre, gelişmekte olan ülkeler ($0.5160 > 0.05$) için kurulan modelde rassal etkiler tahmincisinin tutarlı olduğu

sonucuna ulaşılmıştır. Bu kapsamda kişi başına düşen gelir ve sosyal koruma harcamaları arasındaki ilişkiyi inceleyen rassal etkiler tahmin yönteminin geçerli olduğu model şu şekilde kurulmuştur:

$$SOSYALKORUMAHARCAMALARI_{it} = \beta_0 + \beta_1 KİŞİBAŞINADÜŞENGSYİH_{1it} + v_{it} \quad (4)$$

Birimler arası korelasyonun varlığını sınamak amacıyla yapılan Friedman testinin sonuçları, birimler arasında korelasyonun varlığını göstermektedir. Bu nedenle ikinci kuşak birim kök testlerinden Pesaran Panel Birim Kök Testine geçilmiştir. Pesaran Panel Birim Kök Testi sonucuna göre, gelişmekte olan ülkeler için kurulan modelde sosyal koruma harcamaları düzeyden durağan iken kişi başına düşen GSYİH değişkeni birinci farklardan durağandır.

Tablo 5: Gelişmekte Olan Ülkelerde Ekonomik Büyümenin Sosyal Koruma Harcamalarına Etkisini İnceleyen Model Testleri ve Sonuçları

	Kişi Başına Düşen GSYİH (0)	t- istatistiği	Olasılık
PESARAN CADF BİRİM KÖK TESTİ	Kişi Başına Düşen GSYİH (1)	-0.934	0.998
		-2.200	0.014*
	Sos. Kor. Harc. (0)	-2.390	0.010*
	Değişken	Kişi Başına Düşen GSYİH	
	Sabit Etkiler (b)	.2015995	
	Tesadüfi Etkiler (B)	.2230665	
HAUSMAN TESTİ	Fark (b-B)	-.021467	
	Standart Hata	.0330485	
	Test Sonucu	chi2(1) = (b-B)'[(V_b-V_B)^(-1)](b-B) = 0.42 Prob>chi2 = 0.5160	
LEVENE, BROWN VE FORSYTHE STLERİ	Hipotez	H ₀ : Birimlerin varyansları eşittir.	
	Test Sonucu	W0 = 11.0777023 df(14, 164)	Pr > F = 0.00000000
		W50 = 7.7718948 df(14, 164)	Pr > F = 0.00000000
	W10 = 11.6676491 df(14, 164)	Pr > F = 0.00000000	
	Hipotez	H ₀ = Birimler arası korelasyon yoktur.	

FRIEDMAN TESTİ	Friedman İstatistiği	R	23.513
	Test Sonucu		Pr = 0.0524*
BALTAGİ- WU TESTİ	Hipotez		$H_0 : \rho=0$
	Test Sonucu		Durbin-Watson = .44480516 Baltagi-Wu LBI = .89137582

* %5 anlamlılık düzeyinde durağandır.

Durağan verilerin kullanılmasıyla model yeniden kurulmuş ve analiz tekrar edilmiştir. Hausman testinin sonucu, gelişmekte olan ülkeleri kapsayan modelde ($0.9152 > 0.05$) tesadüfi etkiler tahmincisinin geçerli olduğunu göstermiştir. Otokorelasyonun varlığını sınamak için Bhargava Franzini ve Narendranathan'ın Durbin-Watson testi kullanılmıştır. Test sonuçlarının 2'den uzak değerler (Durbin-Watson = .44480516, Baltagi-Wu LBI = .89137582) olması nedeniyle otokorelasyon probleminin varlığından söz edilebilmektedir (Tatoğlu, 2013: 214).

Birimlere göre değişen varyansın varlığını sınamak için Levene, Brown ve Forsythe'nin testlerinden yararlanılmıştır. Tablo 5'e göre, gelişmekte olan ülkeler için ise (W_0, W_{50}, W_{10}) (14,164) serbestlik dereceli Snedecor F tablosu ile karşılaştırıldığında, "birimlerin varyansları eşittir" şeklinde kurulan H_0 hipotezi reddedilmekte ve değişen varyans olduğu sonucuna ulaşılmaktadır.

Gelişmekte olan ülkelerdeki ekonomik büyümenin sosyal koruma harcamalarına etkisini ölçmek amacıyla kurulan model için yapılan testlerin sonucu, değişen varyans, otokorelasyon ve birimler arasında korelasyon sorunlarının bulunduğunu göstermiştir. Bu sorunlara karşı dirençli Driscoll-Kraay standart hatalarla havuzlanmış en küçük kareler regresyonu (Tatoğlu, 2013: 267) kullanılarak tahmin sonuçları alınmıştır. Gelişmekte olan ülkeler için yapılan analiz sonuçları, kişi başına düşen GSYİH düzeyi %1 arttığında, gelişmekte olan ülkelerde sosyal koruma harcamalarının %0.3260 oranında arttığını göstermiştir (Bkz. Tablo 6).

4.1.4. Bulguların Değerlendirilmesi

Çalışmanın ampirik analiz kısmında ekonomik büyümenin sosyal koruma harcamaları üzerindeki etkisini ölçmek amacıyla, kişi başına düşen GSYİH ve sosyal koruma harcamaları değişkenleri kullanılmıştır. Bu değişkenlerin

yardımıyla, çalışmanın inceleme alanına giren tüm ülkeler, gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler için üç farklı model kullanılmıştır. Her üç modele ait tahmin sonuçları Tablo 6'da gösterilmiştir.

Tablo 6'ya göre, her üç model sonucunda da kişi başına düşen GSYİH düzeyi ile sosyal koruma harcamaları arasında anlamlı ve pozitif bir ilişkiye ulaşılmıştır. Buna göre, ülkelerin kişi başına düşen GSYİH düzeyi arttıkça sosyal koruma harcamaları da artmaktadır. Çalışmada yer alan 45 ülke için yapılan analiz sonuçları, bu ülkelerde kişi başına düşen GSYİH düzeyinin %1 artması durumunda, sosyal koruma harcamalarının %0.3489 arttığını ortaya koymaktadır. Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler için yapılan analiz sonuçlarına göre de, bu ülkelerde kişi başına düşen GSYİH düzeyi %1 arttığında, sosyal koruma harcamaları gelişmiş ülkelerde %0.0542 oranında, gelişmekte olan ülkelerde ise % 0.3260 oranında artmaktadır.

Tablo 6: Ekonomik Büyümenin Sosyal Koruma Harcamaları Üzerindeki Etkisi

Bağımlı Değişken: Sosyal Koruma Harcamaları				
Bağımsız Değişken (Kişi Başına Düşen GSYİH)	Model 1 Tüm Ülkeler (45 Ülke)	Model 2 Gelişmiş Ülkeler (30 Ülke)	Model 3 Gelişmekte Olan Ülkeler (15 Ülke)	Olan
Standart Hata	.0043527	.0078593	.0190333	
T	80.15	6.89	17.13	
Katsayı (P> t)	0.3489 (0.000) *	0.0542 (0.000)*	0.3260 (0.000) *	
Gözlem Sayısı	540	360	180	
Grup Sayısı	45	30	15	
F[prob]	F[prob]= 6424.07 [0.0000]	F[prob]= 47.51 [0.0000]	F[prob]= 293.42 [0.0000]	
R-squared	R-squared= 0.3987	R-squared= 0.0254	R-squared= 0.2035	

*0,05 anlamlılık düzeyinde katsayı anlamlıdır.

Her üç model sonucuna göre, ülkelerin kişi başına düşen GSYİH düzeyi arttıkça sosyal koruma harcamaları artmakla birlikte, gelir düzeyi yükseldikçe gelişmekte olan ülkelerin gelişmiş ülkelere nispeten daha fazla sosyal yardım

harcaması yapmak durumunda kaldıkları görülmektedir. Ekonomide yaratılan gelirden tüm toplumun yararlanabilmesi, toplumsal barışa ve sosyal adaletin sağlanmasına hizmet edecektir. Nüfusun önemli bir kısmının gelir dağılımından nispeten daha düşük pay alması, eğitim, sağlık ve beslenme gibi olanaklara erişimi zorlaştırmaktadır. İşgücünün niteliğinin artırılmasını olumsuz etkileyen bu sorun, ekonominin gelişmesi önünde de bir engel yaratmaktadır. Bu nedenle, özellikle gelir dağılımındaki adaletsizliğin yüksek oranda olduğu gelişmekte olan ülkelerde ekonomik büyümenin sağlanabilmesi için gelir dağılımındaki adaletsizliği azaltmak amacıyla, yaratılan gelirin giderek daha fazla kısmının sosyal yardım harcamaları için kullanıldığı düşünülebilir. Kamu harcamalarında büyük öneme sahip olan sosyal koruma harcamaları ile hükümetler yoksulluğun önüne geçmeye çalışmakta ve gelir dağılımındaki adaletsizliği gidermek amacıyla özellikle gelir desteği, vergi muafiyetleri veya indirimleri ve tarımsal ürün ihracatına verilen sübvansiyonlar gibi politikalara başvurmuşlardır (Santos vd., 2009: 601). Gelişmekte olan ülkelerde büyümenin kaynağı olarak, yoksul halktan yana olan ekonomik büyüme stratejilerinin benimsenmesi söz konusu olmaktadır (Barrientos ve Hulme, 2008).

SONUÇ

Bretton Woods anlaşması ile uygulama alanı bulan, iktisat teorisinin “uluslararası ticaret dünya refahının artmasını sağlar” görüşüne dayalı olarak uluslararası ticaretin serbestleştirilmesini sağlamak amacıyla çeşitli kuruluşlar ve anlaşmalar hayata geçirilmiştir. Küreselleşme sürecinin dünya refahını arttırdığını savunanlar olsa da, küreselleşmenin olumsuz etkilerinin yansıdığı ülkelerde yoksulluk sorunu ile karşı karşıya kalınmaktadır. Sosyal yardımlar yoksullukla mücadelede ilk akla gelen müdahale şeklidir (Önen, 2010: 64). Bu gerekçeye dayanarak, küreselleşme, serbest ticaret ve yoksulluğun incelendiği bu çalışmada, yoksullukla mücadelede ülkelerin uyguladığı sosyal koruma harcamaları ve ekonomik büyüme arasındaki ilişki araştırılmıştır.

Ekonomik büyümenin sosyal koruma harcamaları üzerindeki etkisini ölçmek amacıyla, kişi başına düşen GSYİH ve sosyal koruma harcamaları değişkenlerinin yardımıyla üç farklı model kullanılmıştır. Sosyal koruma harcamaları ve ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi ölçmek amacıyla yapılan gerek ülkelerin tamamını içeren genel analiz gerekse gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler için yapılan analizler, ekonomik büyümenin sosyal koruma harcamaları için daha fazla pay ayrılmasında rol oynadığını ortaya koymuştur.

Analiz sonuçları, ülkelerin kişi başına düşen GSYİH düzeyi arttıkça sosyal koruma harcamalarının da arttığını ortaya koymuştur. Ancak, ülkelerin kişi başına düşen GSYİH düzeyi arttıkça sosyal koruma harcamaları artmakla birlikte, gelir düzeyi yükseldikçe gelişmekte olan ülkelerin gelişmiş ülkelere nispeten daha fazla sosyal yardım harcaması yapmak durumunda kaldıkları görülmektedir. Çalışmada kullanılan 45 ülkeyi kapsayan analiz sonuçları, bu ülkelerde kişi başına düşen GSYİH % 1 arttığında, sosyal koruma harcamalarının %0.3489 arttığını göstermektedir. Gelişmiş ülkeler ve gelişmekte olan ülkeler için yapılan analiz sonuçları da, bu ülkelerde kişi başına düşen GSYİH düzeyinin %1 artması durumunda, sosyal koruma harcamalarının gelişmiş ülkelerde %0.0542 oranında, gelişmekte olan ülkelerde ise %0.3260 oranında arttığını ortaya koymuştur.

Murshed, Badiuzzaman ve Pulok (2017) tarafından 1990-2010 yılları arası dönem için 24 ülkenin incelendiği çalışmanın, gelişmekte olan ülkelerdeki sosyal koruma harcamalarının ülkelerin gelişmeleri oranında arttığı yönündeki bulgusu, bu çalışmanın bulguları ile uyusmaktadır. Aynı şekilde, Athanasenas, Chapsa ve Michailidis (2015) tarafından, 15 ülke için 1990-2009 dönemi için gerçekleştirilen araştırmada da, bu çalışmayla uyumlu olarak, GSYİH değeri arttıkça sosyal koruma harcamalarının da arttığı sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca, literatürde yer alan Gül ve Yavuz (2011), İlgün (2016), Ersin ve Baş (2019), Öztürk (2020), Kalkavan ve Ersin (2020) gibi farklı çalışmalara ait bulgular da, sosyal koruma harcamaları ile ekonomik büyüme arasında anlamlı ve pozitif ilişki olduğu sonucuna ulaşarak, çalışmamızın bulgularını desteklemiştir.

Sosyal koruma harcamalarının GSYİH içindeki payının artırılması, gelir dağılımındaki eşitsizliğin azaltılması açısından önemlidir. Bunun için, sosyal korumanın kapsamının genişletilmesi ve sosyal refah devleti anlayışının güçlenmesi önem taşımaktadır.

KAYNAKÇA

- Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel M¼d¼rl¼ę¼, (2010). Sosyal Yardım Algısı ve Yoksulluk K¼lt¼r¼: T¼rkiye’de Kamusal Sosyal Yardım Alanların Yardım Algısı ve Yoksulluk K¼lt¼r¼ Araştırması, Ankara: ASAGM.
- Alsancak F. ve Balcı E. (2021). Pandemi S¼recinde Refah Rejimlerine Sosyal Koruma Politikaları Açısından Bir Bakış. *Ulusl. Pol. Araş.Der.*, 7(2), 111-112
- Altan, Ö. Z. (2007). *Sosyal Politika*. Eskişehir: Anadolu nv., Yayın No:1744.
- Altınay, A. ve Akıncı, Ö. S. (2019). K¼resel Ekonominin Yeni Ağırlık Merkezleri ve G¼c¼n ötekilere Geçişi. *Uluslararası İşletme ve Eko.Çalış. Der.*, 1(1), 12-24.
- Arısoy, İ., nl¼kaplan İ. ve Ergen Z. (2010). Sosyal Harcamalar ve İktisadi B¼y¼me İlişkisi: T¼rkiye Ekonomisinde 1960-2005 D¼nemine Y¼nelik Bir Dinamik Analiz. *Maliye Dergisi*. Sayı:158
- Athanasenas, A., Chapsa, X. ve Michailidis, A. (2015). Investigating Social Protection Convergence in the EU-15: A Panel Data Analysis. *European Research Studies*. 18(2), 19-96.
- Baltagi, H. B. (2005). *Econometric Analysis Of Panel Data*. John Wiley & Sons Ltd.
- Barrientos, ve Hulme, (2008). Gelişmekte Olan lkelerde Yoksullar ve En Yoksullar İçin Sosyal Koruma: Sessiz Bir Devrim zerine D¼ř¼nceler. Oxford Geliştirme Çalışmaları. 37(4)
- Başoğlu, A. (2021). Sosyal Harcamaların Ekonomik B¼y¼me zerine Etkileri: T¼rkiye D¼zey 1 B¼lgeleri için Panel Veri Analizi. *Uluslararası Ekonomi ve Yenilik Dergisi*. 7(1), 21-35.
- Bozkır, S. A. (2017). Sosyal Politika Kavramı, Tarihsel Gelişimi ve T¼rkiye’de Sosyal Politika. (Ed. Alper, Y. ve Tokol, A.) içinde *Sosyal Politika*. Bursa: Dora Basım.
- Bozkurt, V. (2000). *K¼reselleřme, Kavram, Gelişim ve Yaklaşımlar. K¼reselleřmenin İnsanı Y¼z¼*. İstanbul: Alfa Basım Yayım Dağıtım.

- Çalışkan, A. ve Eğmir, R. T. (2020). Kamu Harcama Türleri ile İnsani Gelişme Arasındaki İlişki: Avrupa Ülkeleri Örneği (2009-2018). *Sosyal Güvenlik Dergisi*. 10(2), 217-226.
- Çengelci, E. (1993). Sosyal Refahın Gerçekleşmesinde Sosyal Yardımların Rol ve Önemi. *Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmetler Y.O. Dergisi*. (11), 1-2-3.
- Demiral, N., Evin, H. ve Demiral, B. (2007), Yoksulluğun Küreselleşmesi ve Küresel Yoksulluk, IV. Uls. Sivil Top. Kur. Kong. 19-21/10/2007, Çanakkale.
- Devlet Denetleme Kurulu (DDK), (2009). Türkiye’de Sosyal Yardımlar ve Sosyal Hizmetler Alanındaki Yasal ve Kurumsal Yapının İncelenmesi.....Hakkında, <http://www.tccb.gov.tr/ddk/ddk29.pdf>, Erişim Tarihi: 10/04/2023
- Ersin, İ. ve Baş, H. (2019). Güney Avrupa Refah Ülkelerinde Sosyal Harcamalar ve Ekonomik Büyüme Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Sosyal Güvenlik Dergisi*. 9(1), 193-213.
- Giddens, A. (2002). *Sosyoloji*. (Çev. H. Özel ve C. Güzel), Ankara: Ayraç Yayınevi.
- Gül, E. ve Yavuz, H. (2011). Türkiye’de Kamu Harcamaları ile Ekonomik Büyüme Arasındaki Nedensellik İlişkisi:1963-2008 Dönemi. *Maliye Dergisi*. Sayı:160.
- Güven, S. (2016). *Sosyal Politikanın Temelleri*. 6. Baskı. Bursa: Ezgi Kitabevi.
- Halaskova, R. ve Bednar, P. (2020). Elationship of Social Protection Expenditures and Socio-economic Indicators: A Panel Data Analysis of the EU Countries. *Montenegrin Journal of Economics*. 16(2), 19-31.
- İlgün, M.F. (2016). Mali Sürdürülebilirlik: OECD Ülkelerine Yönelik Panel Veri Analizi. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*. 30(1).
- Kalkavan, H. ve Ersin, İ. (2020). Sosyal Harcamalar ile Gelir Dağılımı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi: OECD Üzerine Bir Uygulama. *Sosyal Güvenlik Dergisi*. Sayı:18.

- Karagöl, E. T., ve İpek, E. (2019). Gelir Dağılımı ve Sosyal Yardımlar. (Ed. Karagöl, E.T. ve Develi, A.), içinde *Sosyal Politika: Teori, Politika ve Uygulamalar*. Kocaeli: Umuttepe Yayınları.
- Kolçak, M. ve Kalabak, A.Y. (2017). Kısa Dönemde Sosyal Harcamalar ile Ekonomik Büyüme Arasındaki İlişki, 29/28 OECD Ülkesi için Panel Veri Analizi (1998-2012). *Gazi Üniversitesi İİBF Dergisi*. 1-19.
- Krugman, P. (2003). *Bunalım Ekonomisinin Geri Dönüşü*. 3. Baskı. Çev: Neşenur Domanıç, İstanbul: Literatür Yayıncılık.
- Kum, H. ve Öktem, Ö. (2018). Düşük Gelirli Ülkelerde Sosyal Koruma ve Ekonomik Büyüme İlişkisi. *Ekonomi, Politika ve Finans Araştırmaları Dergisi*. 3(3), 335-344.
- Kutlu, H. A. ve Demirci N. S. (2011). Küresel Finansal Krizi (2007) Ortaya Çıkaran Nedenler Krizin Etkileri, Krizden Kısmi Çıkış ve Mevcut Durum. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*. 34-44.
- Marshall, G. (1999). *Sosyoloji Sözlüğü*. (Çev. O. Akinhay ve D. Kömürcü) Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- Metin, O. (2011). Sosyal Politika Açısından AKP Dönemi: Sosyal Yardım Alanında Yaşananlar. *Çalışma ve Toplum Dergisi*. (1), 179-200.
- Murshed, M.S., Badiuzzman, M. ve Pulok, M.H. (2017). Fiscal Capacity and Social Protection Expenditure in Developing Nations. *United Nations University World Institute for Development Economics Research*. WP No. 2017/60.
- Osabohien, R., Onanuga, O.T., Aderounmu, B., Matthew, O.A. ve Osabuohien, E. (2020). Social Protection and Employment in Africa's Agricultural Sector. *Verslas: Teorija ir Praktika/Business: Theory and Practice* 21(2), 494-502.
- Önen, S. M. (2010). Yerel Yönetimlerin Yoksullukla Mücadelesi: Malatya Belediyesi Örneği. *Sayıştay Dergisi*. (79), 63-95.
- Öztürk, M. (2020). Türkiye’de Sosyal Harcamalar ve Ekonomik Büyüme İlişkisi. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*. Sayı:47.

- Polat, E. (2020). Sosyal Harcamalar Ekonomik Büyüme Etkiliyor mu? Türkiye Örneği. *Üçüncü Sektör Sosyal Ekonomi Dergisi*. 55(1), 268-281.
- Rodriguez, F. ve D. Rodrik (2000). Trade Policy and Economic Growth: A Skeptic's Guide to The Cross-National Evidence. <https://www.nber.org/system/files/chapters/c11058/c11058.pdf>, Erişim Tarihi: 14.06.2023
- Santos, V. F., Vieira, W. C. ve Reis, B. S. (2009). Effects of Alternative Policies on Income Redistribution: Evidence from Brazil. *Development Policy Review*, 27 (5), 601-616.
- Seçkiner Bingöl, E. (2021). Covid-19 Pandemisinde Gelişmekte Olan Ülkelerin Sosyal Koruma Önlemleri Üzerine Bir Analiz. *Hacettepe Üniversitesi İİBF Dergisi*. 39 (Covid 19 Özel Sayısı). 39-54.
- Seyyar, A. (2002). *Sosyal Siyaset Terimleri (Ansiklopedik Sözlük)*. İstanbul: Beta Yay.
- Srinivasan, T.N. (2000). Poverty and Undernutrition in South Asia. *Food Policy*, 25, 269-282.
- Şenses, F. (2004). Neoliberal Küreselleşme Kalkınma için Bir Fırsat mı, Engel mi?, 04/09, <https://erc.metu.edu.tr/en/system/files/menu/series04/0409.pdf>, Erişim Tarihi: 17.02.2023
- Talas, C. (1997). *Toplumsal Ekonomi*. Ankara: İmge Kitabevi.
- Taşçı, F. (2010). *Sosyal Politikalarda Can Simidi: Sosyal Yardım*. Ankara: Nobel Yayın
- Tatoğlu, F. (2013). *Panel Veri Ekonometrisi*. İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım.
- Uluslararası Çalışma Örgütü (2012). Küresel İstihdam Eğilimleri Raporu
- Uzun, A. M. (2003). Yoksulluk Olgusu ve Dünya Bankası. *Cumhuriyet Üniversitesi İİBF Dergisi*. 4(2), 155-174.
- Yardımcıoğlu, F. ve Yayla, E. (2020). Sosyal Harcamaların Gelir Dağılımı Üzerindeki Etkisi: Orta ve Doğu Avrupa Ülkeleri Örneği. *Gümrük Ticaret Dergisi*. 7(19), 34-48.

Yaşar, R. ve Açıkgöz, R. (2011). Yoksullukla Mücadelede Bütüncül Bir Politika: İnsani Gelişme ve Yardım Merkezi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*. 10(6), 405-429.

Yıldırım, A. (2020). Güç ve Refah İlişkisi: İktisadi Gelişme Uluslararası Güç (Ajanlarının Etkilerinden) Odaklarının Baskılarından Bağımsız Mı?. (Ed. Öztürk, Ş.) içinde *Ulusal ve Uluslararası Boyutta Ekonomik Kalkınma Sorunlarına Yönelik İncelemeler*. Ankara: İksad Yayınevi.